

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

ESF projekts „Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības administratīvās kapacitātes stiprināšana”

4.2.aktivitāte „Normatīvo aktu un politikas dokumentu ekspertīze”
Eiropas Savienības normatīvo aktu un politikas dokumentu ekspertīze

2010.gada septembra ziņojums

Trešo valstu pilsoņu nodarbinātība Eiropas Savienības dalībvalstīs

2010.gads

Šis ziņojums ir veidots ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda finansiālu atbalstu. Par ziņojuma saturu atbild Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība.

Saturs

1. Ievads
2. Eiropas Savienības tiesiskais regulējums attiecībā uz trešo valstu pilsoņu nodarbinātību
 - 2.1. Eiropas Savienības tiesību akti trešo valstu pilsoņu nodarbinātības jomā
 - 2.1.1. Eiropas Savienības primārie tiesību akti
 - 2.1.2. Eiropas Savienības sekundārie tiesību akti
 - 2.1.3. Eiropas Savienības sekundāro tiesību aktu iniciatīvas.
 - 2.2. Komentāri par Eiropas Savienības tendencēm trešo valstu pilsoņu nodarbinātības jomā
3. Latvijas tiesiskais regulējums attiecībā uz trešo valstu nodarbinātību
 - 3.1. Trešo valstu pilsoņu un nodarbināto skaits Latvijā
 - 3.2. Trešo valsts pilsoņu nodarbināšanas procesa tiesiskais regulējums Latvijā
 - 3.3. Potenciālās izmaiņas Latvijas tiesību aktos atbilstoši Eiropas Savienības tiesību aktu iniciatīvām trešo valstu personu nodarbinātības jomā.
4. Secinājumi

1. Ievads

Jautājums par trešo valstu pilsoņu nodarbinātību Eiropas Savienības dalībvalstīs iegūst aizvien lielāku popularitāti. Globalizācijas procesu ietekme, Eiropas Savienības iedzīvotāju novecošana, darbaspēka trūkums atsevišķās uzņēmējdarbības jomās liek Eiropas Savienības valstīm pievērsties darbaspēka migrācijai kā vienam no iespējamiem risinājumiem.¹ Atbilstoši Eurostat informācijai šobrīd visās dalībvalstīs (izņemot Luksemburgu, Īriju, Beļģiju, Kipru, Slovākiju un Ungāriju) imigrējoša darbaspēka lielākā daļa ir trešo valstu pilsoņi, jeb pilsoņi no valstīm, kas neietilpst Eiropas Savienībā.² Tas aktualizējis jautājumu par dalībvalstu atšķirīgo tiesisko regulējumu attiecībā uz trešo valstu pilsoņu ieceļošanas un nodarbinātības nosacījumiem un nepieciešamību ierobežot ar to bieži vien saistīto plašo nelegālo nodarbinātību.³

Šajā ziņojumā tiks apskatīts Eiropas Savienības regulējums attiecībā uz trešo valstu pilsoņu nodarbinātību un pēdējās attīstības tendences šajā jautājumā, trešo valstu pilsoņu nodarbinātības aspekti Latvijā un galvenie izaicinājumi. Rezultātā ziņojumā tiks analizētas Eiropas Savienības jaunā regulējuma trešo valstu pilsoņu nodarbinātības jautājumos potenciālas sekas uz Latvijas tiesisko regulējumu. Ņemot vērā, ka trešo valstu pilsoņu imigrācija un nodarbinātība ir ļoti plašs temats, šajā ziņojumā tiks apskatīti tikai jautājumi attiecībā uz pieeju darba tirgum.

2. Eiropas Savienības tiesiskais regulējums attiecībā uz trešo valstu pilsoņu nodarbinātību

2.1. Eiropas Savienības tiesību akti trešo valstu pilsoņu nodarbinātības jomā

Kopējas Eiropas Savienības nostādnes un galvenās un prasības ir ietvertas Līgumā par Eiropas Savienības darbību⁴ (turpmāk – Līgums), Eiropas Savienības sekundārajos normatīvajos aktos un to priekšlikumos.

¹Literature study on migrant workers. European Agency for Safety and Health at Work. 12.lpp.

² Vasileva K. Foreigners living in the EU are diverse and largely younger than the nationals of the EU Member States. Eurostat. Statistics in Focus. 45/2010, p.1. Pieejams: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-10-045/EN/KS-SF-10-045-EN.PDF.

³ Towards a common European Union immigration policy. European Commission Directorate-General for Home Affairs. Pieejams: http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/immigration/immigration_intro_en.htm.

⁴ Līguma par Eiropas Savienību un Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētās versijas. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis C 115, 09.05.2008, 1.-388.lpp. Pieejams: http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/fxac08115lvc_002.pdf (30.09.2010).

2.1.1.Eiropas Savienības primārie tiesību akti

No Līguma 67.panta izriet, ka Eiropas Savienība, veidojot brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, izstrādā uz dalībvalstu solidaritāti balstītu kopēju, imigrācijas un ārējo robežu kontroles politiku, kas ir taisnīga attiecībā pret trešo valstu pilsoņiem. Saskaņā ar 77.panta nosacījumiem Eiropas Parlaments un Padome saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru paredz pasākumus par kopēju vīzu un citu īstermiņa uzturēšanās atļauju politiku un nosacījumiem, ar kādiem trešo valstu pilsoņiem ir īslaicīga ceļošanas brīvība Eiropas Savienības teritorijā. Visbeidzot 79.panta pirmā daļa nosaka, ka Eiropas Savienība īsteno kopēju imigrācijas politiku, kuras mērķis ir visos posmos nodrošināt efektīvu migrācijas plūsmas vadību, taisnīgu attieksmi pret trešo valstu pilsoņiem, kuri likumīgi uzturas dalībvalstīs, un novērst nelikumīgu ieceļošanu un cilvēku tirdzniecību, kā arī paredzēt pastiprinātus pasākumus to apkarošanai. Atbilstoši 79.panta otrajai daļai Eiropas Parlaments un Padome saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru paredz pasākumus šādās jomās:

- a) ieceļošanas un uzturēšanās nosacījumi, kā arī dalībvalstu ilgtermiņa vīzu un uzturēšanās atļauju izsniegšanas procedūru standarti, tostarp ģimeņu atkalapvienošanās nolūkā;
- b) to trešo valstu pilsoņu tiesību noteikšana, kuri likumīgi uzturas dalībvalstī, ietverot nosacījumus, kas attiecas uz pārvietošanās un uzturēšanās brīvību citās dalībvalstīs;
- c) nelikumīga ieceļošana un neatļauta uzturēšanās, tostarp to personu izraidīšana un brīvprātīga izceļošana, kuras uzturas nelikumīgi;
- d) cilvēku, jo īpaši sievietu un bērnu, tirdzniecības apkarošana.

Svarīgi, ka iepriekšminētie nosacījumi atbilstoši 79.panta piektajai daļai neietekmē dalībvalstu tiesības noteikt uzņemšanas apjomu trešo valstu pilsoņiem, kuri to teritorijā ierodas no trešajām valstīm, lai meklētu darbu, neatkarīgi no tā, vai viņi ir algoti vai pašnodarbināti.

Līdz ar to atbilstoši Līgumam, kas vienlīdz ar Līgumu par Eiropas Savienību ir pamats Eiropas Savienības darbībai, Eiropas Savienībai, ievērojot prasību par taisnīgu attieksmi pret trešo valsts pilsoņiem, kuri likumīgi atrodas dalībvalstu teritorijā, ir kompetence veidot kopējo imigrācijas politiku, noteikt kopējas prasības trešo valsts pilsoņu ieceļošanai. Vienlaikus Līgums ļauj dalībvalstīm pašām lemt par trešo valsts pilsoņu, kuri Eiropas Savienībā ierodas nodarbinātības nolūkos, uzņemšanas iespējām un apjomu.

2.1.2. Eiropas Savienības sekundārie tiesību akti

Spēkā esošie Eiropas Savienības sekundārie tiesību akti šobrīd nenosaka vienādas prasības dalībvalstīm attiecībā uz trešo valstu pilsoņu nodarbinātību vai vienotām darba atļaujām.⁵ Tomēr atsevišķi tiesību akti attiecas uz trešo valstu pilsoņu uzturēšanās nosacījumiem un regulē dažus trešo valstu pilsoņu nodarbinātības jautājumus.

Eiropas Padomes 2008.gada 18.aprīļa Regula Nr.380/2008, ar kuru groza Regulu Nr.1030/2002, ar ko nosaka vienotu uzturēšanās atļauju formu trešo valstu pilsoņiem,⁶ ievieš dalībvalstīs vienotus standartus uzturēšanās atļauju izsniegšanai (atļauju, ko izdevušas dalībvalsts iestādes un kura ļauj trešās valsts pilsonim likumīgi uzturēties tās teritorijā) un nosaka papildu tehniskos priekšrakstus. Atbilstoši regulai uzturēšanās atļaujas trešo valstu pilsoņiem ir izsniedzamas atsevišķa dokumenta formātā, paredzot arī biometrisko identifikatoru integrēšanu uzturēšanās atļaujās.⁷

Eiropas Savienības regulējumā attiecībā uz trešo valstu pilsoņu nodarbinātību pastarpināti attiecas vairākas direktīvas. Tās regulē dažādus aspektus no dalībvalstu sadarbības statistiskās informācijas apkopošanai līdz trešo valstu personu integrācijas un nelegālās migrācijas apkarošanas jautājumiem. Ņemot vērā, ka šī pētījuma mērķis ir pievērsties nodarbinātības jautājumiem, visi aspekti netiks uzskaitīti.⁸

Attiecībā uz piekļuvi darba tirgum ir trīs svarīgākās direktīvas. Pirmā ir 2003.gada 25.novembra Eiropas Padomes direktīva 2003/109/EK par to trešo valstu pilsoņu statusu, kuri ir kādas dalībvalsts pastāvīgie iedzīvotāji.⁹ Atbilstoši direktīvai trešās valsts pilsonim piešķir pastāvīga iedzīvotāja statusu, ja viņš ir likumīgi un nepārtraukti nodzīvojis dalībvalstī ne mazāk par 5 gadiem.¹⁰ Direktīva nosaka, ka, lai iegūtu pastāvīga iedzīvotāja statusu, personai ir jāpierāda, ka tās rīcībā ir stabili un regulāri ienākumi, lai uzturētu sevi un savas ģimenes locekļus, neizmantojot attiecīgās dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmu, kā arī attiecīgajā dalībvalstī

⁵The Legal Framework of Migration Policy. The European Federation of Trade Unions in the Food, Agriculture and Tourism sectors. Pieejams: <http://www.agri-migration.eu/index.php?lg=en&sec=Legal%20Framework&cat=Third%20Country%20Nationals#status> (30.09.2010).

⁶Padomes Regula (EK) Nr. 380/2008 (2008. gada 18. aprīlis), ar kuru groza Regulu (EK) Nr. 1030/2002, ar ko nosaka vienotu uzturēšanās atļauju formu trešo valstu pilsoņiem. Oficiālais Vēstnesis L 115 , 29/04/2008 lpp. 1 – 7.

⁷Regulas Nr.380/2008 4.pants.

⁸Ar pilnu Eiropas Savienības sekundāro tiesību aktu uzskaitījumu var iepazīties šeit: http://ec.europa.eu/home-affairs/doc_centre/immigration/immigration_intro_en.htm (30.09.2010).

⁹Padomes Direktīva 2003/109/EK (2003. gada 25. novembris) par to trešo valstu pilsoņu statusu, kuri ir kādas dalībvalsts pastāvīgie iedzīvotāji. Oficiālais Vēstnesis L 016 , 23/01/2004 lpp. 44 - 53

Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0109:LV:HTML> (30.09.2010).

¹⁰ Direktīvas 2003/109/EK 4.1.pants.

pilsoņiem pieprasītā veselības apdrošināšana.¹¹ Ja trešās valsts pilsonis ir ieguvis pastāvīga iedzīvotāja statusu, uz viņu vienlīdzības principa ietvaros attiecas tādi paši nosacījumi attiecībā uz nodarbinātību, izglītību un izglītības dokumentu atzīšanu, sociālo nodrošināšanu, nodokļu priekšrocībām un citām garantijām, kuras pienākas dalībvalsts pilsoņiem.¹² Tātad atbilstoši šai direktīvai trešās valsts pilsonis var brīvi baudīt visas nodarbinātības priekšrocības, tikai iegūstot pastāvīga iedzīvotāja statusu.

Otrā ir Eiropas Padomes 2003.gada 22.septembra direktīva 2003/86/EK par tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanas.¹³ Šī direktīva paredz nosacījumus ģimenes atkalapvienošanās tiesību īstenošanai attiecībā uz trešo valstu pilsoņiem, kas jau likumīgi uzturas dalībvalstu teritorijā, tas ir, ja viņiem ir uzturēšanās atļauja, ko izsniegusi dalībvalsts uz vienu gadu vai ilgāk, un kuriem ir pamatotas cerības saņemt pastāvīgās uzturēšanās atļauju. Atbilstoši direktīvai šādu personu ģimenes locekļiem ir tiesības ieceļot un uzturēties dalībvalstī ar mērķi saglabāt ģimeni neatkarīgi no tā, vai ģimenes attiecības rodas pirms vai pēc iedzīvotāja ieceļošanas šajā valstī.¹⁴

Trešā ir Eiropas Padomes 2005.gada 12.oktobra direktīva 2005/71/EK par īpašu procedūru trešo valstu valsts piederīgo uzņemšanai zinātniskās pētniecības nolūkos.¹⁵ Šī direktīva saskaņo dalībvalstu normatīvos aktus ar mērķi radīt vienotus nosacījumus trešo valstu pētnieku uzņemšanai dalībvalstīs uz laikposmu, kas pārsniedz trīs mēnešus, lai īstenotu pētniecības projektu saskaņā ar uzņemšanas nolīgumiem ar pētniecības iestādēm.¹⁶ Ņemot vērā iepriekš minēto, Eiropas Savienības spēkā esošais normatīvais regulējums¹⁷ šobrīd paredz tikai vienotus ieceļošanas nosacījumus, nodarbināto no trešajām valstīm ģimenes atkalapvienošanās jautājumus, atstājot dalībvalstu ziņā noteikt prasības piekļuvei darba tirgum, līdz ar to pēc nepieciešamības arī ierobežot migrācijas plūsmu. Īpašais darba tiesību aizsardzības mehānisms ir paredzēts pētnieku uzņemšanai un tādiem trešo valstu pilsoņiem, kas ilgstoši uzturas Eiropas Savienībā, pielīdzinot viņu tiesības uz darbu dalībvalstu iedzīvotāju tiesībām.

¹¹ Direktīvas 2003/109/EK 5.1.pants.

¹² Direktīvas 2003/109/EK 11.1.pants.

¹³ Padomes direktīva 2003/86/EK (2003. gada 22. septembris) par tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanas. Oficiālais Vēstnesis L 251, 03/10/2003 lpp.12 – 18. Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0086:LV:HTML> (30.09.2010).

¹⁴ Direktīvas 2003/86/EK 2.panta d)apakšpunkts, 3-4.panti.

¹⁵ Eiropas Padomes direktīva 2005/71/EK (2005. gada 12. oktobris) par īpašu procedūru trešo valstu valsts piederīgo uzņemšanai zinātniskās pētniecības nolūkos. Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005L0071:LV:HTML>. (30.09.2010).

¹⁶ Direktīvas 2005/71/EK 1.pants.

¹⁷ Šobrīd ir spēkā arī 2009.gada 25.maijā kā Eiropas Padomes direktīva 2009/50/EK par trešo valstu valstspiederīgo ieceļošanu un uzturēšanos augsti kvalificētas nodarbinātības nolūkos. Taču direktīvas ieviešanas termiņš vēl nav beidzies, līdz ar to tā tiek sīkāk apskatīta nodaļā „Eiropas Savienības sekundāro tiesību aktu iniciatīvas”.

2.1.3. Eiropas Savienības sekundāro tiesību aktu iniciatīvas.

1999.gadā Eiropas Padomes tikšanās laikā Tampērē tika secināts, ka Eiropas Savienībai ir jānodrošina taisnīga attieksme pret tiem trešo valstu pilsoņiem, kas likumīgi dzīvo dalībvalstu teritorijā, jāpiešķir viņiem tiesības un pienākumi, kuri pielīdzināmi Eiropas Savienības pilsoņu tiesībām un pienākumiem, jācīnās pret diskrimināciju saimnieciskajā, sabiedriskajā un kultūras dzīvē un jātuvina viņu tiesiskais statuss dalībvalstu pilsoņu statusam.¹⁸ Vēlāk Eiropadomes Briseles sanāksmes laikā 2004.gadā tika pieņemta Hāgas Programma brīvības, drošības un tiesiskuma stiprināšanai Eiropas Savienībā.¹⁹ Programmā tika uzsvērtā legālās migrācijas loma Eiropas Savienības ekonomiskajā attīstībā. Atbilstoši programmā noteiktajam Eiropas Komisija izstrādāja Legālās migrācijas politikas plānu, kas ietver darbības un normatīvo aktu priekšlikumus trešo valsts pilsoņu uzņemšanai Eiropas Savienībā, kas ļautu efektīvi reaģēt uz darbaspēka pieprasījumu dalībvalstīs.²⁰ 2010.gada Stokholmas programma vēlreiz uzsvēra darbaspēka imigrācijas nozīmi, kā vienu no risinājumiem demogrāfiskajiem izaicinājumiem, ar kuriem nākotnē saskarsies Eiropas Savienība.²¹ Ņemot vērā šīs apņemšanās un secinājumus, Eiropas Komisija 2005.gadā nāca klājā ar pieciem direktīvu priekšlikumiem attiecībā uz trešo valstu pilsoņu imigrāciju. Priekšlikumi aptver vispārējo ietvarregulējumu attiecībā uz vienotu pieteikumu procedūru trešo valstu pilsoņiem, kuri vēlas strādāt Eiropas Savienības dalībvalstī, kā arī regulējumu attiecībā uz atsevišķām trešo valstu nodarbināto kategorijām – augsti kvalificētiem darbiniekiem, sezonas darbiniekiem, uzņēmuma ietvaros nosūtāmiem darbiniekiem un apmaksātiem stažieriem.

Pirmais priekšlikums attiecas uz direktīvu par vienotu pieteikuma procedūru trešo valstu pilsoņiem, kas vēlas uzturēties un strādāt dalībvalstī, un vienotu tiesību kopumu trešo valstu pilsoņiem, kas kā nodarbinātie likumīgi uzturas dalībvalstī. Direktīva paredz vienotu formu iecelšanai Eiropas Savienības dalībvalstī (šī forma paredz gan uzturēšanas atļauju, gan darba

¹⁸Tampere European Council 15 and 16 October 1999. Presidency Conclusions. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm#a 18.-21.punkti.

¹⁹ Brussels European Council. Presidency Conclusions. Pieejams: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/14292-r1.en04.pdf> (30.09.2010).

²⁰ Impact Assessment accompanying the Proposal for a directive of the European Parliament and the Council on conditions of entry and residence of third country nationals in the framework of an intra-corporate transfer. Pieejams: http://ec.europa.eu/governance/impact/ia_carried_out/docs/ia_2010/sec_2010_0884_en.pdf 3.lpp.

²¹ Green Paper "Confronting demographic change: a new solidarity between the generations". Brussels, 16.03.2005 COM(2005) 94 final. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2005&nu_doc=94. Skat arī: http://europa.eu/legislation_summaries/other/c11331_en.htm.

atļauju) un vienotu pieteikuma procedūru uzturēšanās un darba atļaujas saņemšanai.²² Vienlaikus direktīva paredz nostiprināt arī trešo valsts darbinieku, kuri likumīgi uzturas Eiropas Savienībā, statusu. Direktīva neatceļ regulējumu attiecībā uz nepieciešamību saņemt vīzu ieceļošanai Eiropas Savienības dalībvalstīs. Jāatzīmē, Eiropas Komisija jau 2001.gadā nāca klājā ar direktīvas priekšlikumu par trešo valstu valstspiederīgo ieceļošanas un uzturēšanās nosacījumiem, lai strādātu algotu darbu vai veiktu saimniecisko darbību kā pašnodarbinātas personas.²³ Taču neraugoties uz to, ka Eiropas Parlaments to novērtēja atzinīgi, apspriešana Padomē netika tālāk par dokumenta pirmo lasījumu dalībvalstu asu diskusiju dēļ.²⁴ Taču šis jautājums nav zaudējis aktualitāti un Eiropas Komisija ir nākusi klājā ar jaunu direktīvu, motivējot to ar tiesību robu, kas šobrīd pastāv Eiropas Savienības dalībvalstīs salīdzinājumā ar pašu dalībvalstu pilsoņiem un nepieciešamību mazināt birokrātiskas procedūras darbinieku uzņemšanā.²⁵

Otrais priekšlikums paredz regulēt ieceļošanas un uzturēšanās nosacījumus trešo valstu pilsoņiem, kas vēlas ieceļot augsti kvalificētas nodarbinātības nolūkos. Priekšlikums tika īstenots 2009.gada 25.maijā kā Eiropas Padomes direktīva 2009/50/EK par trešo valstu valstspiederīgo ieceļošanu un uzturēšanos augsti kvalificētas nodarbinātības nolūkos.²⁶ Šo direktīvu līdz ar to jau var pieskaitīt pie Eiropas Savienības spēkā esošā regulējuma, taču direktīvās ieviešanas termiņš ir 2011.gada 19.jūnijs un tā vēl tikai tiek iestrādāta dalībvalstu normatīvajos aktos.

Direktīva atvieglo un harmonizē trešo valstu pilsoņu, kas ir augsti kvalificēti speciālisti, ieceļošanas un uzturēšanās nosacījumus Eiropas Savienībā, tostarp ieviešot arī vienotu uzturēšanās atļauju šīm personām - „ES Zilo karti” - atļauju, kura tās turētājam dod tiesības dzīvot un strādāt dalībvalsts teritorijā saskaņā ar direktīvā noteikto.²⁷ Direktīva paredz arī

²² Council proposal on a single application procedure for a single permit for third-country nationals to reside and work in the territory of a Member State and on a common set of rights for third-country workers legally residing in a Member State. COM(2007) 638 final. Priekšlikuma teksts pieejams: <http://www.libertysecurity.org/article1694.html> (30.09.2010.).

²³ Skat.http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/immigration/immigration_work_en.htm (30.09.2010.).

²⁴ Turpat.

²⁵ Eiropas Parlamenta ziņojums par priekšlikumu Padomes direktīvai par apvienotu pieteikšanās procedūru, lai trešo valstu valstspiederīgajiem izsniegtu apvienotu uzturēšanās un darba atļauju dalībvalsts teritorijā, kā arī par vienotu tiesību kopumu trešo valstu darba ņēmējiem, kuri likumīgi uzturas dalībvalstī. Referents: Patrick Gaubert. 2008. Pieejams:<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=LV&reference=A6-0431/2008#title2> (30.09.2010).

²⁶ Eiropas Padomes direktīva 2009/50/EK (2009. gada 25. maijs) par trešo valstu valstspiederīgo ieceļošanu un uzturēšanos augsti kvalificētas nodarbinātības nolūkos. Pieejama:<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:155:0017:0029:LV:PDF> (30.09.2010).

²⁷ Direktīvas 2009/50/EK 1.pants, 2.panta c)apakšpunkts.

noteiktas mobilitātes iespējas Eiropas Savienības ietvaros.²⁸ Atbilstoši Direktīvai augsti kvalificēti darbinieki tiks uzņemti, pamatojoties uz darba līgumu, profesionālo kvalifikāciju un darba algu, kura nav mazāka par dalībvalstī noteikto minimālo darba algu. Lai pieteiktos uz „ES Zilo karti”, pretendents:

- a) uzrāda derīgu darba līgumu (ja tā paredzēts attiecīgās valsts tiesību aktos – saistošu darba piedāvājumu attiecībā uz augsti kvalificētu nodarbinātību vismaz uz vienu gadu attiecīgajā dalībvalstī);
- b) uzrāda dokumentu, kurš apliecina, ka ir izpildīti attiecīgās valsts tiesību aktos paredzētie nosacījumi par to, kā Eiropas Savienības pilsoņi strādā regulētās profesijās, kuri konkrēti noteikti darba līgumā vai saistošā darba piedāvājumā, kā paredzēts attiecīgās valsts tiesību aktos;
- c) attiecībā uz neregulētām profesijām uzrāda dokumentus, kas apliecina attiecīgu augstāko profesionālo kvalifikāciju darba līgumā vai saistošajā darba piedāvājumā noteiktajā specialitātē vai nozarē, kā paredzēts attiecīgās valsts tiesību aktos;
- d) uzrāda derīgu ceļošanas dokumentu, kā noteikts attiecīgās valsts tiesību aktos, vīzas pieteikumu vai vīzu, ja tā vajadzīga, kā arī, attiecīgā gadījumā, pierādījumu par derīgu uzturēšanās atļauju vai valsts ilgtermiņa vīzu;
- e) uzrāda pierādījumu par to, ka viņam ir veselības apdrošināšana vai, ja paredzēts valsts tiesību aktos, ka viņš ir pieteicies uz veselības apdrošināšanu, kas sedz visus riskus, ko parasti aptver attiecīgās dalībvalsts valstspiederīgo apdrošināšana, periodiem, kad šāds apdrošināšanas segums un atbilstīgās tiesības uz pabalstiem netiek nodrošinātas saskaņā ar darba līgumu vai tā rezultātā;
- f) uzrāda netiek uzskatīts par draudu sabiedriskajai kārtībai, sabiedrības drošībai vai sabiedrības veselībai.²⁹

Papildus, lai pieteiktos uz Zilo karti, pretendenta bruto gada alga, kas izriet no darba līgumā vai saistošajā darba piedāvājumā noteiktās mēnešalgas vai gada algas, nedrīkst būt mazāka par valsts algas sliekšni, ko šajā nolūkā noteikušas un publicējušas dalībvalstis un kas ir vismaz 1,5 reizes lielāks par attiecīgās dalībvalsts vidējo bruto gada algu.³⁰

Ja pretendents ir iesniedzis visus nepieciešamos dokumentus un atbilst direktīvas prasībām viņam izsniedz Zilo karti uz termiņu no viena gada līdz četriem gadiem un nodrošina visas iespējas iegūt nepieciešamās vīzas.³¹

Svarīgi, ka direktīva neietekmē dalībvalsts tiesības noteikt uzņemšanas apjomu trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri tās teritorijā ieceļo augsti kvalificētas nodarbinātības nolūkā.³²

²⁸Turpat. Skat. Arī http://www.iem.gov.lv/lat/eiropas_savieniba/es_prezidenturas_prioritates/?doc=15529.

²⁹ Direktīvas 2009/50/EK 5.panta 1.pukts.

³⁰ Turpat 5.panta 3.punkts.

³¹ Turpat 7.panta 1.-2.punkts.

³² Turpat 12.panta 3.un 4.punkts.

Trešais direktīvas projekts attiecas uz sezonas strādnieku ieceļošanas un uzturēšanās nosacījumiem. Priekšlikuma mērķis ir izveidot vienotu sezonas darbinieku ieceļošanas un uzturēšanas procedūru Eiropas Savienībā, kā arī definēt trešo valstu valstspiederīgo sezonas darbinieku tiesības.³³ Ar šīs direktīvas pieņemšanu trešo valstu sezonas darbinieku uzņemšanai tiek izveidota vienkāršāka ieceļošanas procedūra, kas ir balstīta uz tādām kopīgām definīcijām un kritērijiem kā darba līgums vai saistošs darba piedāvājums, kurā norādīta alga. Tāpat tiek noteikts sezonas darba standarta termiņš (6 mēneši kalendārājā gadā) Eiropas Savienībā, paredzēta daudz sezonu atļauja, kas derīga trīs gadus, vai arī atvieglota atkārtota ieceļošana nākamajās sezonās. Visbeidzot tiek definēti juridiskie noteikumi, ko piemēro sezonas darbinieku darba nosacījumiem un noteiktās jomās (biedrošanās brīvība un piederība organizācijai, sociālā nodrošinājuma shēmas, ar ienākumiem saistītas uzkrātās valsts vecuma pensijas, piekļuve precēm un pakalpojumiem u. c.) sezonas darbiniekiem tiks paredzētas tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi ar dalībvalstu valstspiederīgajiem.³⁴ Priekšlikumā uzsvērtā sezonas darba ņēmēju darbā pieņemšanas procedūru elastīguma un ātruma, kā arī vietējās pieredzes nozīme, jo īpaši lauksaimniecības nozarē. Svarīgi, ka direktīva ietver sezonas darbinieka definīciju, kā arī atstāj dalībvalstu ziņā noteikt trešo valstu darbinieku skaitu, kuru valsts vēlas un uzskata par nepieciešamu uzņemt savā darba tirgū.

Ceturtais direktīvas projekts plāno regulēt uzņēmuma ietvaros nosūtīto trešo valstu darbinieku ieceļošanu un uzturēšanos. Ar priekšlikumu Eiropas Komisija vēlas vienkāršot šādu darbinieku ieceļošanu dalībvalstīs. Tā plāno noteikt uzņēmuma ietvaros nosūtīto trešo valstu darbinieku definīciju, vienotu uzņemšanas regulējumu un šādiem darbiniekiem piešķirtās tiesības, tostarp tiesības uz pārvietošanos Eiropas Savienības ietvaros un ģimenes atkalapvienošanās nosacījumus.³⁵

³³ Proposal for a Directive on the conditions for entry and residence of third-country nationals for the purposes of employment as seasonal workers.

Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0379:FIN:LV:PDF> (30.09.2010.).

³⁴ Eiropas Komisija ierosina vienotus ieceļošanas un uzturēšanās nosacījumus trešo valstu sezonas darbiniekiem <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/930&format=HTML&aged=0&language=LV&guiLanguage=en> (30.09.2010).

³⁵ Impact Assessment accompanying the Proposal for a directive of the European Parliament and the Council on conditions of entry and residence of third country nationals in the framework of an intra-corporate transfer. Pieejams: http://ec.europa.eu/governance/impact/ia_carried_out/docs/ia_2010/sec_2010_0884_en.pdf. 39.lpp.

Visbeidzot piektais direktīvas priekšlikums plāno noteikt apmaksātu stažieru iecerēšanas un uzturēšanās nosacījumus. Šis priekšlikums tiek piedāvāts kā grozījums Eiropas Padomes 2004.gada 13.decembra direktīvai 2004/114/EK par nosacījumiem attiecībā uz trešo valstu pilsoņu uzņemšanu studiju, skolēnu apmaiņas, prakses vai stažēšanās, nesāņemot atalgojumu, vai brīvprātīga darba nolūkā. Attiecīgais regulējums ir nepieciešams, lai nodrošinātu, ka dalībvalstīs uzņemtiem apmaksātiem praktiskantiem ir tādas pašas tiesības kā dalībvalstu praktiskantiem, kā arī lai izdalītu atsevišķi šādu atalgoto praktiskantu kategoriju.³⁶

2.2.Komentāri par Eiropas Savienības tendencēm trešo valstu pilsoņu nodarbinātības jomā

Trešo valstu pilsoņu nodarbinātības jomā Eiropas Savienībā var izdalīt vairākas tendences.

Pirmkārt, atbilstoši statistikai trešo valstu migrācijas jautājumi Eiropas Savienībā kļūst aizvien aktuālāki, it īpaši Eiropas iedzīvotāju novecošanās dēļ. Atbilstoši Eurostat informācijai 2009.gadā darba vecuma (no 20 līdz 64 gadiem) iedzīvotāju skaits Eiropas Savienībā bija tikai 60% no kopējā iedzīvotāju skaita, turklāt jauniešu skaits (līdz 19 gadiem) ir tikai 22%, kas ir tuvu 19%, ko sastāda personas virs 65 gadiem.³⁷ Tajā pašā laikā strādnieki no trešajām valstīm, kuri ir nodarbināti Eiropas Savienībā, ir jaunāki (izņemot Bulgāriju, Latviju un Igauniju).³⁸ Jaunu darbinieku piesaistīšanu no trešajām valstīm līdz ar to redz kā risinājumu iedzīvotāju novecošanai un darbinieku trūkumam atsevišķās nozarēs.³⁹

Taču tiesiskais regulējums attiecībā uz trešo valstu pilsoņu uzņemšanu un piekļuvi darba tirgum krasi atšķiras Eiropas Savienības valstīs.⁴⁰ Dažām valstīm ir bagāta trešo valstu pilsoņu nodarbināšanas pieredze, piemēram, Francijai, Beļģijai, Vācijai un Luksemburgai, savukārt citas tikai sāk iegūt šādu pieredzi, piemēram, Polija, Spānija, Itālija un Grieķija.

Dalībvalstu atšķirīgais tiesiskais regulējums, kam raksturīga dažādas sarežģītības pakāpes trešo valstu pilsoņu piekļuvē darba tirgum, izkropļo Eiropas Savienības vienotā tirgus konkurenci. Tas savukārt mudina Eiropas Savienību, rūpējoties par iekšējā tirgus konkurētspēju

³⁶ EUROCADRES view on European Social Agenda in the field of labour market, social affairs and equality. Pieejams: http://www.europadres.org/IMG/pdf/EUROCADRES_on_EU_Social_Agenda_2010.pdf 4.lpp

³⁷Vasileva K. Foreigners living in the EU are diverse and largely younger than the nationals of the EU Member States. Eurostat. Statistics in Focus. 45/2010. Pieejams: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-10-045/EN/KS-SF-10-045-EN.PDF (30.09.2010.) 6.lpp.

³⁸ Tupat (tabula).

³⁹ 'Literature study on migrant workers.' European Agency for Safety and Health at Work. 12.lpp.

⁴⁰ Proposal for a Council Directive on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of highly qualified employment. 7.lpp. Skat. arī Literature study on migrant workers 12.lpp.

un demogrāfisko situāciju,⁴¹ paredzēt vienotus nosacījumus attiecībā uz trešo valstu nodarbinātības jautājumiem, it īpaši darba atļauju izsniegšanu. Protams, šeit būtu jāatzīmē arī Eiropas Savienības saistības Apvienoto Nāciju Starptautiskās Konvencijas Viesstrādnieku un viņu ģimenes locekļu aizsardzībai ietvaros.⁴²

Otrkārt, dalībvalstis joprojām nevēlas zaudēt noteicēja lomu un vēlas pašas regulēt piekļuves darba tirgum nosacījumus.⁴³ Eiropas Savienības tiesību aktu priekšlikumi dalībvalstu valdībās tiek uzņemti ar ārkārtīgi lielu piesardzību un daži, kā parādīja 2001.gada direktīvas priekšlikums par trešo valstu valstspiederīgo ieceļošanas un uzturēšanās nosacījumiem, lai strādātu algotu darbu vai veiktu saimniecisko darbību kā pašnodarbinātas personas, pat tiek noraidīti.

Treškārt, visā Eiropā tiek apzināta nepieciešamība pēc atsevišķu darbinieku kategorijām no trešajām valstīm: sezonas darbiniekiem, augsti kvalificētiem darbiniekiem, uzņēmuma ietvaros pārceltajiem darbiniekiem un stažieriem.

Augsti kvalificēti darbinieki

Eiropas Savienība šobrīd netiek uzskatīta par pievilcīgu tirgu augsti kvalificētiem darbiniekiem no trešajām valstīm. Tā ir mērķis lielam daudzumam zemas vai vidējās izglītības darbiniekiem, taču augsti kvalificēti darbinieki atbilstoši Eiropas Komisijas viedoklim labāk izvēlas ASV vai Kanādas darba tirgu, nevēloties saskarties ar 27 valstu atšķirīgo tiesisko regulējumu attiecībā uz darbinieku uzņemšanu no trešajām valstīm. Vairākumā valstu normatīvie akti neparedz speciāli atvieglotus nosacījumus augsti kvalificētiem darbiniekiem. Turklāt valstīs, kurās tāds eksistē, nav liela atbalsta darbinieku no trešajām valstīm uzņemšanai. Rezultātā Eiropas darba tirgus tiek segmentēts un nepieciešamais darbaspēks netiek vienādi izplatīts.⁴⁴

⁴¹Farkas O., Rymkevitch O. 'Immigration and the Free Movement of Workers after Enlargement: Contrasting Choices.' The International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations. Volume 20/3. 2004. 371.lpp.

⁴² MacDonal E., Cholewinski R. 'The Migrant Workers Convention in Europe. Obstacles to the Ratification of the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families: EU/EEA Perspectives.' Skat. arī ANO Starptautiskā Konvencija Viesstrādnieku un viņu ģimenes locekļu aizsardzībai (pieņemta 1990. gada 18.decembrī). Latvija nav parakstījusi šo konvenciju. Konvencijas teksts pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=231.

⁴³Farkas O., Rymkevitch O. 'Immigration and the Free Movement of Workers after Enlargement: Contrasting Choices.' 376.lpp.

⁴⁴Proposal for a Council directive on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of highly qualified employment. Explanatory Memorandum. Pieejams: <http://www.libertysecurity.org/article1695.html> (30.09.2010).

Sezonas darbinieki

Sezonas darbaspēks it īpaši ir nepieciešams lauksaimniecības nozarē, kurā pieprasījums pēc sezonas strādniekiem pieaug. 2009.gadā Vācija uzņēma 4 248 sezonas darbinieku no trešajām valstīm, Francija – 2215 un Zviedrija 7252.⁴⁵ Tā kā ģimenes darbaspēka un ģimenes zemnieku uzņēmumu skaits sarūk, Eiropas Savienības lauksaimniekiem bieži nākas meklēt darbiniekus no pilsētām sezonas darbu veikšanai. Taču darba samaksas iespējas kopā ar nepieciešamību nodrošināt transportu, ēdināšanu un mājokli neatbilst darba samaksai, par kuru Eiropas Savienības dalībvalstu no pilsētām piesaistītie darbinieki būtu gatavi strādāt smagu fizisku darbu.⁴⁶ Tanī pašā laikā ir liels darbaspēka piedāvājums no Austrumeiropas, Āfrikas un Āzijas, it īpaši no valstīm, kurās valda nabadzība.⁴⁷ Taču lauksaimnieki sastopas ar dalībvalstu regulējumu, atbilstoši kuram sezonas darbinieku darba atļaujas tiek izsniegtas pēc tādas pašas procedūras kā pārējo darbinieku darba atļaujas, kas ne tikai padara šo procesu lēnāku, bet dažās valstīs mazāk iespējamu (kā piemēram, Francijā, Dānijā un Nīderlandē).⁴⁸ Rezultātā Eiropas Savienībā pieaug nelegālās migrācijas gadījumu skaits, jo īpaši šai darbinieku kategorijai.

Uzņēmuma ietvaros pārceltie darbinieki

Atbilstoši Eiropas Komisijas sniegtajai informācijai globalizācijas iespaidā Eiropas Savienībā pieaug trešo valstu kontrolēto uzņēmumu skaits.⁴⁹ Tie sastāda 36% no kopējā ārvalstu kontrolēto uzņēmumu skaita (Eiropas Savienības un trešo valstu kontrolētiem uzņēmumiem).⁵⁰ Biznesa vide mainās, palielinās tirdzniecības plūsmas, parādās jauni transnacionāli uzņēmumi, notiek plašas uzņēmumu restrukturizācijas un apvienošanās atsevišķos sektoros. Tas viss paaugstina pieprasījumu darbinieku nosūtīšanai transnacionālo uzņēmumu ietvaros, tostarp uzņēmuma ietvaros no trešās valsts uz Eiropas Savienības dalībvalsti, lai nodrošinātu specializētas zināšanas vai iemaņas, kuras nav pieejamas dalībvalstu uzņēmumos, vai lai smeltos zināšanas no dalībvalstu uzņēmumiem.⁵¹ Taču, izvēloties nosūtīt darbiniekus, trešo valstu uzņēmumi saskaras ar sarežģītiem nosacījumiem, vīzu un darba atļauju saņemšanas izdevumiem

⁴⁵EU to fast-track admission of third-country seasonal workers. 13 July 2010. Pieejams:

<http://www.eubusiness.com/news-eu/seasonal-workers.137>.

⁴⁶Migrant Agricultural Workers from Third Countries. GEOPA Report. 5-6.lpp.

⁴⁷Turpat 6.lpp.

⁴⁸Turpat 7.lpp.

⁴⁹Proposal for a directive of the European Parliament and the Council on conditions of entry and residence of third country nationals in the framework of an intra-corporate transfer. Impact assessment. 14.lpp.

⁵⁰Proposal for a directive of the European Parliament and the Council on conditions of entry and residence of third country nationals in the framework of an intra-corporate transfer. Impact assessment.

⁵¹Turpat 13.lpp.

un aizkavējumiem un daudz neskaidriem aspektiem ieceļošanas procesos. Vairāk sarežģījumu rodas, ja nosūtāmajam darbiniekam ir nepieciešamība ceļot uzņēmuma ietvaros no vienas dalībvalsts uz otru dalībvalsti ar atšķirīgu darbinieku no trešajām valstīm uzņemšanas tiesisko regulējumu, kad katrā ieceļošanas valstī personai, lai pieteiktos darba atļaujas saņemšanai, personai jāievēro dažādi nosacījumi.

Praktikanti

Eiropas Komisija saredz nepieciešamību pēc praktikantiem, vienlaikus redzot iespēju veicināt „zināšanu cirkulāciju” („brain circulation”). Tas var sniegt ieguldījumu gan trešo valstu, gan arī Eiropas Savienības dalībvalstu attīstībā. Taču šis tiesiskais regulējums jāveido piesardzīgi, lai darba devēji apmaksātiem praktikantiem atviegloto ieceļošanas regulējumu ļaunprātīgi neizmantotu darbinieku uz noteikto laiku nodarbinātībai.⁵²

3. Latvijas tiesiskais regulējums attiecībā uz trešo valstu nodarbinātību

3.1. Trešo valstu pilsoņu un nodarbināto skaits Latvijā

Atbilstoši Eurostat informācijai par 2009.gadu Latvijā dzīvo 394 600 personas no trešajām valstīm,⁵³ tostarp, tāpat kā gadījumā ar Igauniju, daudz nepilsoņu.⁵⁴ Šis fenomens (fakts, ka Latvijā ir liels skaits nepilsoņu) ietekmē arī vidēja vecuma sliekšni personām no trešajām valstīm – 52.7 gadi, jo pārsvarā tie ir cilvēki, kuri palikuši dzīvot Latvijas teritorijā pēc Padomju Savienības sabrukuma.⁵⁵

Atbilstoši Nodarbinātības valsts aģentūras (turpmāk – NVA) informācijai par 2010.gada pirmo un otro ceturksni trešo valsts pilsoņiem ir apstiprināti 420 darba izsaukumi un visvairāk darbinieku iebrauc no Ukrainas un Krievijas.

⁵² Skat. <http://www.mvcr.cz/mvcren/article/legal-migration-in-the-european-union.aspx>.

⁵³ Katya Vasileva. Foreigners living in the EU are diverse and largely younger than the nationals of the EU Member States. Eurostat. Statistics in Focus. 45/2010. 2.lpp.

⁵⁴ Turpat 1.lpp.

⁵⁵ Turpat 6.lpp.

**NVA filiālēs ārzemniekiem apstiprinātie darba izsaukumi sadalījumā pa valstīm
(personas)⁵⁶**

Valsts	1.cet.	2.cet.	Kopā
ASV	0	0	0
Baltkrievija	14	28	42
Indija	6	7	13
Ķīna	1	4	5
Krievija	38	63	101
Ukraina	65	150	215
Moldova	1	2	3
Uzbekistāna	5	4	9
Taizeme	0	4	4
Turcija	1	0	1
Armēnija	2	3	5
Pārējās valstis	12	10	22
Kopā:	145	275	420

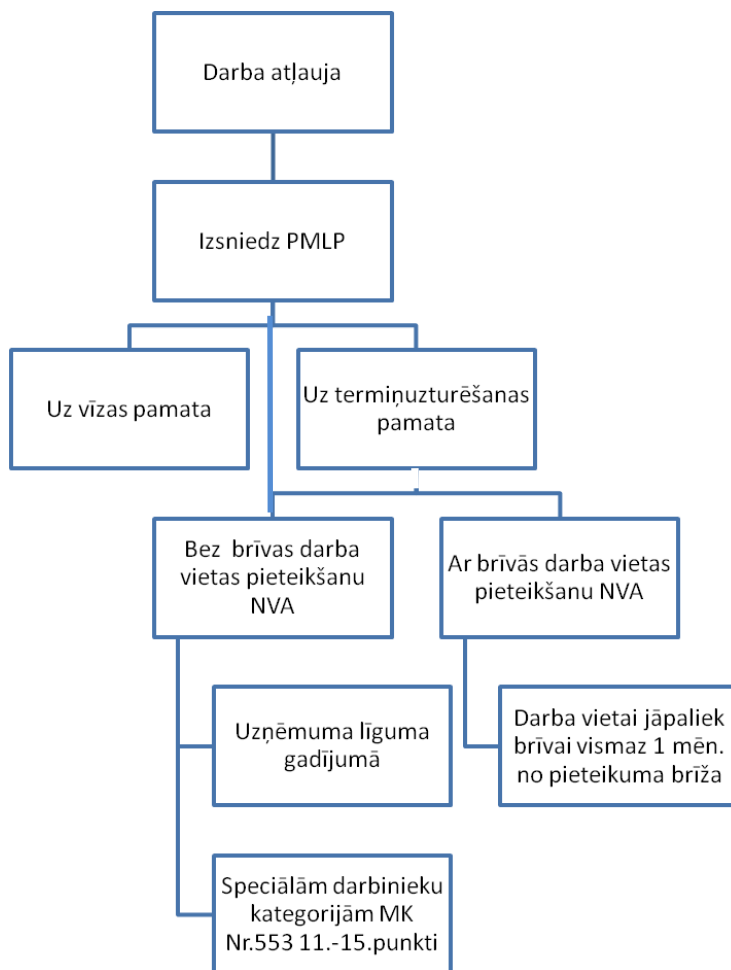
3.2. Trešo valsts pilsoņu nodarbināšanas procesa tiesiskais regulējums

Trešo valsts pilsoņu pieteikšanos uz darba vietu Latvijā regulē Ministru kabineta 2010.gada 21.jūnija noteikumi Nr.553 "Noteikumi par darba atļaujām ārzemniekiem"⁵⁷ (turpmāk – MK noteikumi Nr.553). Atbilstoši šiem noteikumiem darba devējam, kurš vēlas nodarbināt savā uzņēmumā personu no trešajām valstīm, jāievēro šāds process:

1. jāpiereģistrē brīva darba vieta NVA filiālē;
2. ja 1 mēneša laikā neviens no Latvijas Republikas iedzīvotājiem nav uzņemts uz šo brīvo darba vietu, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē (turpmāk – PMLP) jāiesniedz iesniegums un jāsaņem apstiprinājums ielūgumam vīzas pieprasīšanai vai izsaukumam uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai;
3. PMLP izsniedz darba atļauju, pamatojoties uz:
 - a. vīzu – pēc ieceļošanas Latvijā;
 - b. uzturēšanās atļauju – vienlaikus ar uzturēšanās atļauju.

⁵⁶ Nodarbinātības valsts aģentūra. <http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=5&mid=61#3>.

⁵⁷ 21.06.2010. MK noteikumi Nr.553 "Noteikumi par darba atļaujām ārzemniekiem" ("LV", 100 (4292), 28.06.2010.) [stājās spēkā 01.07.2010.]

Kā redzams, jau šobrīd normatīvie akti paredz „vienas pieturas” aģentūru darba atļauju kārtošanā, jo PMLP ir institūcija, kurā darba devējs vēršas, lai noformētu uzturēšanās atļauju vai vīzu un saņemtu darba atļauju darbiniekam no trešās valsts.⁵⁸ Tomēr darba devējam ir nepieciešams saņemt atsevišķi uzturēšanās atļauju vai vīzu un darba atļauju.

MK noteikumi Nr.553 neparedz speciālus atvieglojumus iepriekšējā nodaļā apskatītajām darbinieku grupām – sezonas darbiniekiem, augsti kvalificētiem darbiniekiem, uzņēmuma iekšienē nosūtītajiem darbiniekiem vai apmaksātiem praktikantiem. Atvieglotā procedūra bez brīvās darba vietas pieteikšanas NVA un 1 mēneša gaidīšanas termiņa ievērošanas ir paredzēta tikai darbiniekiem, kurus ir paredzēts nodarbināt noteiktos amatos vai kuri atbilst konkrētiem nosacījumiem.

⁵⁸ Marciana Krauze. Nozīmīgas pārmaiņas ārvalstnieku ieceļošanas kārtībā. 6. jūlijs (2010).

Noteikti darba amati- darbinieku plāno nodarbināt par	Noteikti nosacījumi – darbinieks ir
par komponistu, mūziķi, dziedātāju, horeogrāfu, dejojotāju, režisoru, aktieri, cirka mākslinieku, izrādes nodrošināšanā iesaistītu tehnisko darbinieku vai no valsts budžeta vai pašvaldības finansētā kultūras iestādē par vadītāju	izglītības iestādes audzēknis vai students un kurš ieradies Latvijas Republikā mācību praksē vai stažēties kādā Latvijas Republikas akreditētā izglītības iestādē vai komercreģistrā reģistrētā komercsabiedrībā;
akreditētā izglītības iestādē par pedagogu	konsultants (eksperts), kas sniedz palīdzību valsts vai pašvaldības iestādei, vai persona, kura palīdz īstenot tādu starptautisku līgumu vai projektu, kura dalībvalsts ir Latvijas Republika, valsts tiešās pārvaldes iestāde vai atvasināta publiska persona;
par vērtētāju, kurš novērtē, akreditē un uzrauga laboratorijas, sertificēšanas un inspicēšanas institūcijas	komercreģistrā reģistrēts valdes vai padomes loceklis, prokūrists, administrators, likvidators vai personālsabiedrības biedrs, kam ir tiesības pārstāvēt personālsabiedrību, vai persona, kura pilnvarota pārstāvēt komersantu (ārvalsts komersantu) darbībā, kas saistītas ar filiāli;
par informācijas tehnoloģiju speciālistu, ja viņam ir atbilstoša augstākā profesionālā vai augstākā akadēmiskā izglītība informācijas tehnoloģiju jomā un pieredze vadošā amatā informācijas tehnoloģiju nozarē (pēdējos trīs gadus)	ieguldījis kapitālsabiedrības pamatkapitālā ne mazāk kā 25 000 latu, un kapitālsabiedrība valsts un pašvaldības budžetā kopā saimnieciskā gada laikā nodokļos samaksājusi ne mazāk kā 20 000 latu.
par profesionālu sportistu pēc sporta kluba uzaicinājuma	individuālais komersants
par sporta treneri	pašnodarbināta persona
par transportlīdzekļa vadītāju starptautiskajos kravu pārvadājumos autotransporta jomā reglamentētajās profesijās	ārzemnieks, kurš tiks nodarbināts Latvijas Republikā atbilstoši speciālo ekonomisko zonu darbību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem

3.3. Potenciālās izmaiņas Latvijas tiesību aktos atbilstoši Eiropas Savienības tiesību aktu iniciatīvām trešo valstu personu nodarbinātības jomā.

Kopumā Latvijas pozīcija, izvērtējot Eiropas Savienības tiesību aktu iniciatīvas, ir piesardzīga. Vispārīgi tiek uzsvērts, ka

- trešo valstu pilsoņu migrācijas jomā svarīgi nodrošināt atbilstošus migrācijas plūsmu uzraudzības un kontroles instrumentus, lai maksimāli mazinātu legālās migrācijas nosacījumu ļaunprātīgas izmantošanas risku;
- jā saglabā un precīzi jānosaka dalībvalstu kompetence noteikt valstī uzņemamo personu skaitu nodarbinātības nolūkos;

- jāsaglabā dalībvalstu iespējas elastīgi un efektīvi reaģēt uz sava darba tirgus īpatnībām un vajadzībām.⁵⁹

Analizējot iepriekš izklāstītos tiesību aktu priekšlikumus var secināt - ja, neskatoties uz asām diskusijām, tiks pieņemtas direktīvas par vienotu pieteikuma procedūru trešo valstu pilsoņiem, kas vēlas uzturēties un strādāt dalībvalstī, un vienotu tiesību kopumu trešo valstu pilsoņiem, kas kā nodarbinātie likumīgi uzturas dalībvalstī, Latvijai būs nepieciešams ieviest normatīvajos aktos vienotu procedūru un apvienotu uzturēšanas atļaujas un darba atļaujas formu attiecībā uz trešo valstu pilsoņu nodarbinātību. Tas nozīmē, ka Latvijas normatīvajos aktos būs jāparedz, ka „vienas pieturas” aģentūra (šobrīd tā ir PMLP, kas izsniedz divus dokumentus - gan uzturēšanas atļauju vai vīzu, gan darba atļauju) izsniedz vienu dokumentu, kurā ir ietverta uzturēšanas atļauja/vīza un darba atļauja. Papildus būs nepieciešams izstrādāt kritērijus, uz kuru pamata var noraidīt pieteikumu par uzturēšanas un darba atļaujas izsniegšanu.

Ar direktīvas par sezonas darbiniekiem pieņemšanu Latvijai būs nepieciešams pielāgot savus normatīvos aktus direktīvas prasībām, paredzot atvieglotu ieceļošanas režīmu sezonas darbiniekiem. Normatīvajos aktos būs nepieciešams iestrādāt vienotu sezonas darbinieku definīciju, sezonas darba standarta termiņu (6 mēneši kalendārajā gadā), daudz sezonu atļauju un atkārtotas ieceļošanas nosacījumus, kā arī noteiktos gadījumos un jomās vienlīdzīgas tiesības ar Latvijas pilsoņiem.

Ar direktīvas par uzņēmumu iekšienē nosūtītu trešo valstu darbinieku ieceļošanu un uzturēšanos pieņemšanu Latvijai būs nepieciešams iestrādāt normatīvajos aktos uzņēmumu iekšienē nosūtītu darbinieku definīciju, paredzēt direktīvā noteikto vienoto atļaujas formu un pārējos nosacījumus, kuri būs paredzēti direktīvā. Vienlaikus atbilstoši šobrīd izvēlētajam direktīvas priekšlikumam kā apliecinājumu piederībai pie uzņēmuma ietvaros nosūtīto darbinieku grupai būs jāparedz prasība iesniegt darba līgumu ar uzņēmumu, kas atrodas trešajā valstī un pieder pie starptautiskās korporācijas, vajadzības gadījumā iepriekšējo darba attiecību ilguma apliecinājumu un profesionālās kvalifikācijas dokumentus atbilstoši ieņemamajam amatam. Diplomātiem praktikantiem, kurus pārceļ uzņēmuma ietvaros būs jāiesniedz augstākās izglītības kvalifikācijas dokumenti un mācību plāns.⁶⁰

⁵⁹Izvērsta informācija par Latvijas iestāžu paveikto Slovēnijas prezidentūras laikā un nepieciešamo rīcību Francijas prezidentūras laikā. Ārlietu ministrijas ziņojums. Pieejams:

www.am.gov.lv/data/file/ES/amzinop1_18008_prioritates.doc.

⁶⁰Priekšlikums. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par uzņēmuma ietvaros pārceltu trešo valstu valstspiederīgo ieceļošanas un uzturēšanās nosacījumiem. Ietekmes novērtējuma kopsavilkums. 13.7.2010. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2010:0885:FIN:LV:DOC> (30.09.2010.) 6.lpp.

4. Secinājumi

Attiecībā uz trešo valstu pilsoņu nodarbinātību Eiropas Savienībā un nepieciešamajām izmaiņām Latvijas normatīvajos aktos var izdarīt vairākus secinājumus.

Pirmkārt, Eiropas Savienībā aug nepieciešamība pēc imigrējoša darbaspēka aktuālās Eiropas Savienības iedzīvotāju novecošanas un darbaspēka trūkuma atsevišķās nozarēs dēļ. Eiropas Savienības dalībvalstu tiesiskā regulējuma krasā atšķirība un vēlme paturēt imigrācijas jomu savā kompetencē noved pie Eiropas vienotā tirgus segmentācijas un konkurences pasliktināšanās. Tas savukārt mudinājis Eiropas Savienību nākt klājā ar vienota regulējuma piedāvājumu. Neskatoties uz to, ka dalībvalstis asi reaģē uz vienota regulējuma iniciatīvām, šis jautājums būs aktuāls arī turpmāk un Latvijai būs jāreaģē uz piedāvātajām izmaiņām.

Otrkārt, Latvijas Republika nav izņēmums no ‘demogrāfisko problēmu valstīm’.⁶¹ Ņemot vērā pēdējo gadu aktīvo jauniešu emigrāciju no Latvijas un darbaspēka trūkumu atsevišķās nozarēs, Latvijai nāksies reaģēt ne tikai uz tiesiskā regulējuma piedāvājumiem, bet arī periodiski pārvērtēt darbaspēka pieprasījuma robežas.

Treškārt, Latvijai būs jāpielāgo savi normatīvie akti jaunu Eiropas Savienības tiesību aktu iniciatīvām, veicot grozījumus spēkā esošajos normatīvajos aktos vai izdodot jaunus. Ir nepieciešams regulējums attiecībā uz četrām darbinieku kategorijām – augsti kvalificētiem darbiniekiem, sezonas un uzņēmuma ietvaros pārceltajiem darbiniekiem, kā arī apmaksātiem praktikantiem (gadījumā, ja tiks pieņemti Eiropas Komisijas ierosinātie direktīvu priekšlikumi), iestrādājot katras darbinieku kategorijas definīciju, speciālus uzņemšanas nosacījumus un direktīvu priekšlikumos paredzētās vienotas darba atļauju formas.

Ceturtkārt, ņemot vērā, ka direktīvu iniciatīvas atstāj dalībvalstu kompetencē noteikt maksimāli pieļaujamo darbinieku ieceļošanas no trešajam valstīm skaitu, jauno tiesību aktu iniciatīvas neapdraudēs Latvijas darba tirgu, jo, tāpat kā līdz šim, Latvijai būs iespēja noteikt, cik daudz ieceļotāju (darbinieku) no trešajām valstīm ir nepieciešams uzņemt atbilstoši Latvijas darbaspēka pieprasījumam. Jāatzīmē, ka tiesību aktu priekšlikumos trūkst skaidru vienotu nosacījumu, kuriem izpildoties dalībvalstij būs tiesības ierobežot imigrējoša darbaspēka daudzumu. Šo nosacījumu iestrāde priekšlikumos un attiecīgi dalībvalstu normatīvajos aktos būtu nepieciešama, lai valsts vēlme aizsargāt iekšējo darba tirgu, dodot priekšroku vietējiem darbiniekiem, nenonāktu konfliktā ar trešo valstu darbinieku tiesību aizsardzību un neradītu

⁶¹ Mudīte Luksa. Cik vajadzīgi Latvijai ir imigranti? Intervija ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes priekšnieka vietnieci Maiju Rozi. Latvijas Vēstnesis. 3.jūnijs (2009).

iesmeslu Eiropas Komisijas pārkāpumu procedūrām un tiesas procesiem, kuros dalībvalstīm būs jātērē resursi, lai pierādītu, kāpēc vienai valstij ir svarīgāk nekā otrai ierobežot trešo valstu pilsoņu piekļuvi darba tirgum.

Nobeigumā jāuzsver, ka diskusijas par darbaspēka imigrāciju un tām sekojošas tiesību aktu iniciatīvas akcentē neatrisinātu jautājumu: kas ir primārais - dalībvalsts darba tirgus drošība vai tirgus nepieciešamība? Ar prioritāti celt dalībvalstu ekonomisko stabilitāti, tirgus pieprasījums pēc darbaspēka tomēr varētu spēlēt svarīgāku lomu.

Nataļja Mickeviča

30.09.2010.